

СОНГУ ЧҮКЧЕ ЧҮҮКТЕР

Иртыштын аринде эң-не анык — Тобольскийн хем портувун коллективин — Гомеи областа Бүгү-эвеледин палышчы тудуунга хергелээр чүкчү сөөртүрүнүн чыл павын хуусаа бетинде күүсеткен. Уш чылдын тургузунда Сибиринин ад-кок орустары-биле бары 5 мил-лион тонна чүкчү сөөктөн. Хемчирерин амылралы-ла ол болушкуну болза чурт-та эң унут газ тырдыктын району болур. Ираккы сон-гу чүкче чүк сөөртүрүлгөн доозары-биле касырлажы берген.

Заполярьяны широтала-рыне графикти мурнадыр хей туугу материалдарын, анык доорай Навымга болгаш газ тырдыктын комплекстеринче дерилелерин, үлгүлөр ба-раанарын чорудуп берги-лаан.

Тобольскийн хем порту — «Улуг черден» сонгу чүкче кынар чорудуп турар чүк-терин олап эрттирп турар бол ортаа болур. Ам олпорту-лун коллективни кыска хуусаа иштинде бол хемини аринде чус-чус километр черге бу-дун чартык метр диаметри 20 мун тонна ажыг хоон хоор-ааны сөөртү чедир ужу-лут. Ол хооразарын Гомеи сонгу чүкчүнүн чер иштинде шыжамырларындаан эгелеш, эң тергипн күчүлүг чаз кан дооразарын чер ишти-биле тударыга ажыглаар деп ту-рар.

Хемнер донгузе чедир Сонгу чүкчүн чаз тудула-рына чартык миллион тонна хере чүкчү сөөртүп чедир-ең көртүнгөн. (СЗТА-ның көрр.).

ДАЛАЙ ЧАЛГААЛАКТА

«Улуг-Хемин» шылаазыга чулаа болган Хайыракан» бо-ла болгай. Чурумалдыг, чугай хаяларын дагын дөмө белинден Шагаан-Арыгже кудур-гайлап баднытар бис. Ол ара-зында чугаа чаз Шагаан-Арыгын борта туттувары, чаз далайнын чайнышалыг көстүрү суг-суг дөң улажы бээр. Ил-чап чорувуста орук кыдында, хемче угландыр «Алдын-Шы-наа» деп бижээ согулчуташ көстү берген. Ам алтын аксмы олче ээ тыртыпталынар.

Алдын-Шынаа — «Улуг-Хем» советтүн сүт-бараан ферма-зынын төвү. Оон дугайында каксы-лаа бол билпн алдыр-биле ферма эргелекчизи. Дам-ба Ондарович Маспых-оолдун кыска тайылбырын кыярей.

«Бистин бо суурувуста 48 өт-бүлө чурттап турар. Оон иштинде 21 саанчы бар. Кижн бурзузун ажыл-жыя — шип-пирлг чылда ферманн мур-нунда салдыган сорулгаларын күөсүлери болур. Саанчылар-нын аразында калбарган ча-рышка Александр Монгуш тергилеп, чылда 1400 кило-грамм сүт саап алыр хулээ-генин бо хууверге чедир бир тонна кылдыр күөсеткен.

Ферма төвүнде эмнеге са-быры, садым, эге школа бар. Бо хүнерде фермада мал ка-жаазарларын кыска белеткеп ажылдары чоруп турар. Ком-мунист Бай-Кара Доспаанг удурткан 5 кижн составтыг тудуужулар зөөнөзүк ажыл-да хаара туттунар. Мал че-манын белетки бистинде ба-за багай эвес. Амгы хүнерге

чедир 200 тонна престээн си-ген, 1400 тонна сүлөс, 150 тон-на сенаж белеткетиенге.»

Эргелекчи чугаазында ылаа кижилерини культурулг даш-танылгазы, суурун чаагайжы-дылгазы дээр чергелг чугула айтырларга дегбей барга-нынга арай хомудалым. Ил-чалза-лаа ол хүн республика-нын хөгжүм-шин театрынын артистери алаа «Хүнүн араа-жылары» деп оперетаны ойнап чедип келди. Оон аайы-биле чопун сагыш-сеткил көдүр-лүп, суурун культуга хама-рышкан чугаа эгелеп, чүвенин ужуру билдине берен.

Алдын-Шынаага райот та-вунден көжер кино, агитбо-гадлар кээп-даа турар болза, профессионал артистер мурну-ку чылдарга келбей турган чер болду.

— Бистин бо перге шин че-ле кээп көрбөз чүве-ле бол-гай. Чоокта чаз хөгжүм-лг театрынын артистери концерт көртүгү. Ам «Хүнүн араа-жылары» деп оперетта келте-рин биске улуг байырлаа-биле дөмөй-дур. Оон ажыг чыл мур-нунда чоранынын сонда ар-тистериниң үнү радиоан даш-чаар апарган улус-ла бол-гай бис. «Биримиз булуңу апар-ган суур-дур ийин» деп, ула-м берген саанчы чугаалады.

«Барлык» советтүн Бижак-ты-Хаяга, «Тээлин» Ээр-Хавакка, «ТКА 25 чылыгы» Ишти-Хемге дээр эске-лаа фермаларга алдан чедип ту-рар бис. Ол черлерде клубтар-нын дериле-шмелдеси эки, арыг-силг болур-дур. А бо клуб арай-ла.» — дээн, ки-рип сонуургаар улус болза дээнгил менче көрдү.

«Клуб септелгези чоруда-рынга кээз Совет болгаш со-веттүн ажылчын комитети ду-жалаштылар. Бо чылын кулау-аус экижээ» — деп, ферма эргелекчизи өөрүп чугаалады.

Херек кырында калдыгы? Мүн-не септээр аттыг болган. Клубта палта суугу салган, чугайлап каан бо-ла.

«Шалазын доулап, эске дерилелер кылбаа иш бэ?» — дээн, клуб эргелекчизи Аня Уйну-оолдун айтырды. — Бо чылын доулап күш чөтөшкүн ол-дур. Чугайла-рын арай боорда доустулар. Чүү-лаа чок клуб-тур ийин. Бир стол, үрелик бай, каш чыл бурунгаар көрдүгө ша-ныттырган дошлууровуе бар. Оон ам хылы чок. Оон анги чүү-лаа чок. Хуралдар болурга

болбас боор. Бо суур артис-терини маршрутта кыргей-лаа турар болза, районун дууртуп аныктыларды култура кылды, советтүн дирекциязы көрүчүлери ор-ганизастан, мааа ойнап бол-гу дег шилерин чорудар ужурулг турган-дыр ийин. Ийн хонук бурунгаар бо фер-манын төлөзүн биске чедип, ойнап бээрин дээрже бистин аалдап келтишкис. бо. Чонга бараан болуру — бистин ху-лаагелес-ле болгай.

«Барлык» советтүн Бижак-ты-Хаяга, «Тээлин» Ээр-Хавакка, «ТКА 25 чылыгы» Ишти-Хемге дээр эске-лаа фермаларга алдан чедип ту-рар бис. Ол черлерде клубтар-нын дериле-шмелдеси эки, арыг-силг болур-дур. А бо клуб арай-ла.» — дээн, ки-рип сонуургаар улус болза дээнгил менче көрдү.

«Клуб септелгези чоруда-рынга кээз Совет болгаш со-веттүн ажылчын комитети ду-жалаштылар. Бо чылын кулау-аус экижээ» — деп, ферма эргелекчизи өөрүп чугаалады.

Херек кырында калдыгы? Мүн-не септээр аттыг болган. Клубта палта суугу салган, чугайлап каан бо-ла.

Клуб болгаш ажыл-иш

столду безия бажынардаа шы-ныг эккеп шывар-дыр бис. Ша-ламы боттарымы доулап алыр дээрже, будук мырдай тыма-бас чүе-дир.

— Концерттерин белеткеп турар-дыр силер, а ойнап ке-лер идик-хемнер бар бэ?

— Шаанда каш тон турган дээр чоран. Мен мааа ажил-лап хемиримге чүү-лаа чок болду. Та ханач барган чүе.

Чеден кижн олуттуг бичи клубту септел-селип, дерил алдыры кайы берге чүе деп. Чүнү мурнай хамык буруу — ферма, клуб эргелекчилериниң баш ылаа аныктарын клубу дээр сагыш салбай туралы-ла деп болзар мен. Кыш чоок-шулаан. Ынчалажок одаар ыш дүжүртүмээн. Ол ыш-каш клубта оода кээр библи-отека безия чок. Бо-ла бү-гүнүн ылдагаанын ийги бри-гаданын бригадир Александр Хаднаевтен сонуургадым. Ол мынчаар чылдагаанытас:

— Бо суурже сагыш-лаа сал-бас апарган улус бис. Дөмөй-де далай турпунга кээр алаар ферма-дыр ийин. Чаа черге баарга таптыг сагыла-дылгар деп бодап турар чүе-ле боор оон.

Шагаан-Арыг баян көжүп эгелесейн турга, Алдын-Шы-наа кижн «саганнаа» чаз тургузукче көжөрү? Көжөрүн көжө бербейнаа, а ол үеге че-дир Алдын-Шынаанын кулау ай чалап, «каз-кээтти» хевээр турар бэ? Далай чалгаалакта даяр хемчөгөл алаа?

В. СЕРЕН-ООЛ.

ВУЛКАННАР ШИНЧИЛЕКЧИЛЕРИ

Намчатка дугайында кижилер шаг-шаан-дан тура-ла чыкылмаа соок сонгу чер деп бодап чораннар. А шыны-биле алыр болза, ол чартын оотулунтун чериниң адаанда хайныгып чыдар, денди улуг күштүг мас-са бар. Намчаткада 120 вулканның 30-ни ам-даа аттыгып үнүп чыкылаар. ССР-иниң Эртемер академия-ынын, Ыраккы Чөөн-чүтүн эртин төвүнүн Вулканология институту чогу-на оон ужурунда Петро-павловск-Намчаткиде тургустунган.

От-кас аттыгып чыдар дагларын шинчэ-чилерини мурнунда хей яныз соругла ту-руп турар. Вулканнар частышынындаан ажитыг байланырны чамдытары ты-ылган, оларын үндүрүп турар чылын электри энергиязы алырдыг, чыптыкылг

хоорайжыгаштарга ажылап турар апарган. Эртемденер боттарынын хайгаарп ту-рары ыныг күчүлүг вулканнын эчмилер шыжаа ыяк дыңнаалар, шинчилеп турар. Олар вулканнын үргүлүк-лө долгандыр ужулуп, оларнын иштине кирип, атты-гып үнүп турган вулканнын шуут ча-ныга барып өөренип көрүп туралар. Ин-ституттун ажылдачыларынын кол-ла со-рулгазы — вулканнын күчү-шыдалын кижилерге бараан болдурары.

ЧУРУНТА: аттыгып үнүп чыдар Крым вулканы. Ю. МУРАВИН биле Н. ВАЙНШТЕЙННИН ФОТОЗУ. (СЗТА-ның фотохрониказы).

ЧИТКЕН ТОРЛАА

Рассказ

БИСТИН ҮЛҮҮВҮС

Дүжүт ажаап алыр дээр бүтү уаустун демиселде бистин Түрүдэ № 2 орту-мак школанын өөреникчилери база боттарынын үлүүн кий-рип чурар. 4—7 класстарын өөреникчилери хостуг шакта-рына «Кызыл тараачын» советтүн 6 гектар картофе-лын каскаш, машиналарга чү-дүргүдөөн. Оларнын ара-зында, чижээ, ырак-узак Монгуш-Тайгадан, Тес-Хемден-даа келген машиналар бар богулаан.

9—10 класстарын өөр-еникчилери 5 гектар черге тараан турепти казып, Ту-райнын сүт-бараан фермазын-

га чедирп, тускай машина-ларга хедирп, үнелик мал-темин белеткесинер. Турайнын № 1 школазы-биле бистин школанын кат-тышкан будурулге бригады молте тараан аязы-бүрү кул-тураларын ажаадызын доо-кан. Чижээ, 25 гектар карто-фельди ажааган, районун школалар интернатчыне, райпоже чүдүргөн бис. А бо-лувустун интернатчыска 20 тонна картофельди белеткеп алдыныс. Бригадада өөрени-кчилер амгы үеге күсүк чер-андарылгазын чорудуп турар.

Б. АРАПТАН. № 2 школанын директору.

Кубок — „Динамода“

Футбол спорту — бистин рес-публикада сөөлү чылдарда дээр сайырап, алаа сонуу-галдыларын саан чыл кел-ген тудум көп ооры өөрү-чүт. Спорттун бо хевирине бистин республикага элөөн үлүг маргылаадыр эрткилээ-нян солуннаарн ночоан бол-гай бис. Ындыл маргылаадыр-га, РСФСР-нин шкочалчылары-нын «Хем-мачик» клубунун шинаалы дээр зона — маргыл-дазын болган он-даа эске-дүг маргылааларын алап бо-лур. Ол оюннар футболду бис-тин республикага массалыг бодууларыга улуг илгини бер-гени чугаажок.

Бистин республиканын фут-болга бирги чери дээр маргыл-дазы Кызылда Совет Ты-ва-нын беш чылы аттыг стадион-га сентябрын 18-те эгелеш, 23-те арозулган. Чыл бүрүдө чачылг баугаар эртин турар бо маргылаада республиканын 8 ан шилинжен командалары ки-ришкен.

Чем хүн үргүдүлөп кел-ген спортчу домиселдин түн-

нелинде «Динамо» бирги командазы бирги черин бузу-редилг-биле алган, респу-бликанын Куп-култура бол-ган спорт комитетинин шип-чир кубогу, бирги чергенин диплому, турскаалдыг ым-пел-биле шапнаткан. Команда-нын ойнакчылары өртөстөп бе-леткер болган хүндүлөп би-жиктер-биле шапнатканнар.

Динамочулар моон-биле ам алды чыл улашгыр бирги черин ай, ийги кубокту монгези-биле боттарында артыртыганын. Ий-гизин — «Торпедо», үшкү че-рин — «Динамо» ийги ко-мандазы ээлдирер.

Болуп эркен маргылаанын түнелинде халлажылардан «Динамо» бирги команда-зынын ойнакчызы Александр Козырев, камгалакчылардан Хову-Асынын «Спартак» ко-мандазынын ойнакчызы Вале-рий Лукьянов, вратарьлардан «Торпедо» телдеси Виктор Аржаков олар эң ажи ойнакчы-лар деп демделеттиргенер.

В. ЧАДАМБА.

1.

Алдар биле Борбак-оол ынылаа суурдан ырак эвесе харагаанарын, ошол черин, чоргаларын хондуукаа эрге-леп чораннар. Угуну асыя-га калпа салып турган оол-дарын чалында хараган до-уунден улуг эвес боттүг, хо-нугу баштыг, үзүн моюнуг борз күчүмүш, дашмарт-дошлурт дээр, чүтүрүп ыла-ла болган. Алдар кыялы ача-а-была дакта хаактап жо-рааш, бир көлөк торааа кы-рынга баарга, олар ынылаада база-ла дөңүп, хончунадыр манжыны тургаанын көргөн. Торааа-дыр деп ташып нааш, Алдар алтыра берген:

— Тораааа! Торааааа! Борбак, ынылаа-шымда! Оолдар тораанын соодлаа мапжанын да каппар. Тора-лаа ушпас-даа. «Мени тудуп амыр паван бар амыр» деп, оолдарын кыялынан чүе-деп хончунадыр манжы-лаа оолдар мындаг болган. Алаа Алдар мурнай чөткөп, бажын ээлдир дозар ота, торааа оон дөңсөп, соодан мапжн оу-рган Борбак-оолдун кырынга барган.

— Тут-ла! — деп, акмыз алтырлар. Бындай дүңкөп тораанын Борбак-оол соора тутуула. Торааа корканындаан арты-ла-ла «чыгырт» кылдыр ал-гыра каппаш, бичи чалгы-нары-биле карбашышаан, улам-на дүргөн мапжн ылай болган.

— Кончуг алааттайны! Чоп эрттиртин?

Торааа бир хараган ишти-ке кыра халааш, оон үмөйе-барган. Алдыкка хондуу ха-рагаанын, ол-бо чарымдап бууздөп келтирер.

— Алар-аар! — деп, Ал-дар дүмжүлдө оонук чугаа-лаан. — Сен харагажы ды-ка чошмулаан. Алаа тур! Алдар чыптын дээр соо-да, өөрүмүлүг алгыры-ла үгөн:

— Тудуп алдым! Дүргөн бээр кел! Борбак-оол дораан-на акы-зынын чалында барган. Бора торааа «чыгырт, чыгырт» деп алтырып, Алдарын хо-дуулап ушта чүткүп, жо-даа чалгыларын дагыра-дып турган.

Ам кайнаар-даа барбас. Хондуу кирген. Демин хон-дуу аксмы, палтырлардан ба-лап алдыны. Оон башка ушту тырктап, ужуу чоруй баар.

Торааны Алдар тудуп турда, Борбак-оол ийн чалгы-нын уштарындаан ишче хондир биле беле быгышкан.

— Ой анык, чалгыларын ийн чаражын көрөм, таралы-понар! — Бора-бара чүе-дир. Сары кара, бора дү-төрү база бар Чаражын аай тораанын олурыс кылдыр камгалып каан. Ботурун херек. Силер, паванер, шко-лачылар, ову өстүрүнгө ду-залыгыр ужурулг силер.

Тораанын чартыга тап-тирген бажыныга хуудуу-бас эм чаап кааннар.

Удаанга тораанын чурттаар «бачкычтарга» биден болган. Ону адашкы-лар үкелээ дөмөженин тур-тап кылган. Улуг хаарка-тыч мурнуу талааны тораа-а үмөйгө дээр шаарам көзө-лөкөр кылып каан, а хаар-жактыг эске талалары му-нгал, ылаар чүү-лаа кирбес.

— Хончүлүп, чурттаар че-ринге олутуру каалдыр — дээр Узуу-оол тораанын аяар тутуш, хааркаж иш-тинге хумгалыг салып каан. Ында чөм уруп бөрү, суг ку-лар саваалары база белет-көөн. Дегген хааркажтыг бир булуңуна торааа чыдар улам болган хоуу итегини, бичи хараганынын бази тургузуктаан. Торааа ову бо-дууу торааа токууу кыл-дыр бодаар болгай.

— Тараа-биле эки чөмө-рип, сугдан берип, азырап туруулар. Ову каан-хамаан чок тудуп, оон-биле ойнап болбас — деп, ачазы чалып каан.

Чоокта бажынарнын оолдары Узуу-оол сугта көзүп, тораанын сонуургап көргөвөр.

Алдар биле Борбак-оол ала маадырлар деп, чортаар хө-рөш турганнар. — Ховудан тудуп алдыныс Чаражын көрүкөр даан.

— Чалгынын кышту кап-чип тудуп алдым? — деп, чалгык оолдар кайтап айты-рар-даа.

— Улаа аластан, харты-га балыгадыккан тораа-дыр ийин.

Чалгынын көкөүгү! Чаражын көрөм. Хоруй бе-рип-тур, коркан бол.

— Че чөмөргөзлөгөр! — Тудуп алган тораанын оолдар мычар-ла аныктыр азырап алганнар. Бир ай

ажелгениер эки бооп-тур, оолдарын. Оон башка улаа албас кышту араатаннар ту-дуп чиптер болгай. Бажыны экирти азыраар силер. Ка-нын апаарга салгытар чүе.

Бо черге паванда торааа чөм турган чүе. Ам «аважээ», токуу бар чыдар. Ынчалаш тораанын олурис кылдыр камгалып каан. Ботурун херек. Силер, паванер, шко-лачылар, ову өстүрүнгө ду-залыгыр ужурулг силер.

Тораанын чартыга тап-тирген бажыныга хуудуу-бас эм чаап кааннар.

Удаанга тораанын чурттаар «бачкычтарга» биден болган. Ону адашкы-лар үкелээ дөмөженин тур-тап кылган. Улуг хаарка-тыч мурнуу талааны тораа-а үмөйгө дээр шаарам көзө-лөкөр кылып каан, а хаар-жактыг эске талалары му-нгал, ылаар чүү-лаа кирбес.

— Хончүлүп, чурттаар че-ринге олутуру каалдыр — дээр Узуу-оол тораанын аяар тутуш, хааркаж иш-тинге хумгалыг салып каан. Ында чөм уруп бөрү, суг ку-лар саваалары база белет-көөн. Дегген хааркажтыг бир булуңуна торааа чыдар улам болган хоуу итегини, бичи хараганынын бази тургузуктаан. Торааа ову бо-дууу торааа токууу кыл-дыр бодаар болгай.

— Тараа-биле эки чөмө-рип, сугдан берип, азырап туруулар. Ову каан-хамаан чок тудуп, оон-биле ойнап болбас — деп, ачазы чалып каан.

Чоокта бажынарнын оолдары Узуу-оол сугта көзүп, тораанын сонуургап көргөвөр.

Алдар биле Борбак-оол ала маадырлар деп, чортаар хө-рөш турганнар. — Ховудан тудуп алдыныс Чаражын көрүкөр даан.

— Чалгынын кышту кап-чип тудуп алдым? — деп, чалгык оолдар кайтап айты-рар-даа.

— Улаа аластан, харты-га балыгадыккан тораа-дыр ийин.

Чалгынын көкөүгү! Чаражын көрөм. Хоруй бе-рип-тур, коркан бол.

— Че чөмөргөзлөгөр! — Тудуп алган тораанын оолдар мычар-ла аныктыр азырап алганнар. Бир ай

эрткенде оон балык-лаа эки-рөөз, көпүсү кадын болган. Торааа эртен, кезээ аажок элип, дүвөрн эгелээр апар-ган. «Чыгырт! Чыгырт! Кыт, кыт!».

III.

Бир-ле эртен туруп келеш, оолдар алдыраа тораанын-га барган. Торааа чок. Хааркаа курут. Ийн алгыны агадай бергенер.

— Тораанын калчип бар-галы? — деп, бир дугаарын-да Борбак-оол кайтап айтыр-ган.

— Кара диней тудуп ап-парганы ол-дур! Кончуг ча-зый дайышыны, тораанын дүгтери бо чыдар, кордаан — дээр, илгээр чыгыны мушта-раан Алдар, торааа ылаа дийриг чыптан-даа чүе деп, оон чүдүлүп каган ботуу дүгтери хумгалыг адыштап алган. Оолдар хондуулап оон алап чүү-лаа ыттан-пав, Илгээр ачазы алмаар экилден баянап келеш, муштагаан оолдарын эске-рип каан, айтырган:

— Чүү болу берди, оолда-ры? Тораанар каймы?

— Чок-тур.

— Динс тудуп алпарган... Оолдарын арын-шайрын көргөс, илгел бадиргытар чы-гыны болган. Алазы мынча ди-ген:

— Каан, оолдарын, канчал-дыксы алдырар болду ол. Дашкаар ужуу чоруй барбаз бэ? — Оон тораанын дүгтери топтап көрүп тура, улумча-лаан. — Бо анал-ла чүдүлүп каган дүгтер-дир. Ол дийриг болган. Суур кылдынаа хара-ганын ужуу чоруй барган бол. Чөмө бөрү, өөрүлг чүе эш-өөрүн сагы берди ылмаан. Дүүн-не чоп ховуга ашарып салгытаан силер. Че, ажарбас он Ону силер дөмөй-де экирти азырап кагдылар. Торааа дээр ажитынгаш, хо-вузун ужуу чоруй барган-дыр.

IV.

Орай күс дүжүп, черини кы-ры база катан ак үчкө-биле шугалашыпкан. Алдар биле Бор-бак-оол алышкылар суурун школанын бары өөрени бер-ген. Читкен тораанын дугай-ын узамдыган, үтүндүрүп бар чоран. Оолдарда ам ону бодаар чыл кайла боор, хөгүл чалгы дашыныла шагда-ла эркен, күжүмүнүн эгелесин өрө-дүлгө, эске-даа солун школазы ажыл-херектер оларын ки-

К. АРАКЧАА.

чээнгейн чардытыра берген. Бир-ле эртен Борбак-оол школаже өөренип чорудуп дээр бажынындаан үлүп келеш, көрүп каан чүеңизге андааши, ылым-чылым турупкан. Ол бо-дууну караган мырдай бу-дүрөйөн барган. Читкен то-рааа ааштын, керим иштине, бир колан өөрүп эдиртип эй-келеш, тора-сестир чүеңиз-даа чок, «Чыгырт! Чыгырт! Кыт, кыт!» деп, өөрүп бодуңуң-кай-гытыр, мында төгүлгө тараа чып чип, кылаштан туруп тур.

Борбак-оол өөрээз түлү-биле дедир бажыныне кире халааш, дөңүп-сампап, уралап алгыры үгөн:

— Тораааыс чедип келген! Тораааыс чедип келген! Ке-рүкөр, көрүкөр!

Бажына олурган улус даш-каар адыл үчүпкөн.

— «Кара-көксөк» бо-дур! Өөрүп эдиртип экилеш. Дир-иг чоралар ол шыкайыл. Узуу-оол, кадын! Өөрөмаа, ийн олгу дөңсөп козая тор-лааже өөрүшкү-биле көрүп ал-гаш, ыт чок турганнар.

Азырага өөренип калган «Кара-көксөк» херим иштине экикте турган улуска улам чокшупал келген. Бирде чөм чыр-даа, бирде чыкындже топтап көр-даа, олардан кор-гар хамаан чок, харын тем эрөп, өөрүп кыйгытыр: «Чы-гырт, чыгырт! Кыт, кыт!» деп элип олурган. А кижилер-ге өөрөмзөн эске тораалар олардан арай-ла сестип, херим азында белеткеж берген, ужуу илай боорунга белен олурганнар. А баштын тораа-а — азырап «Кара-көксөк» оол-дарын хондулап тараанын ап чип, өөрүп «